

2.3 สถานการณ์ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ปัจจุบัน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ในระดับที่จะตอบสนองแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในด้านต่างๆ ได้ดีพอสมควร รวมทั้งการส่งเสริมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ โดยถือได้ว่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม การวางกลยุทธ์ในการส่งเสริมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำฯ จะต้องกำหนดทิศทางที่ประสานการพัฒนา กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การวางฐานรากที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable development for tourism)

2.3.1 สถิติการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

(1) **สถิติการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา** จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางศิลปวัฒนธรรมโบราณคดี เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีแหล่งท่องเที่ยวหลักที่มีความสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชม กระจายอยู่โดยรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในแต่ละปีพบว่า มีแนวโน้มของจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นๆ ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นด้านเศรษฐกิจและเกิดการกระจายรายได้ของจังหวัด

สถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาสามารถประมาณการแนวโน้มการขยายตัวได้จากสถิติการท่องเที่ยวใน อ.หาดใหญ่ เนื่องจาก อ.หาดใหญ่ เป็นอำเภอที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหมื่นเวียนเข้ามาท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ซึ่งนักท่องเที่ยวหลักที่สำคัญยังคงเป็นชาวมาเลเซีย และชาวสิงคโปร์

ในปี 2543 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน (จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน = ผลรวมของจำนวนนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว) พื้นที่ อ.หาดใหญ่ จำนวนประมาณ 2,200,902 คน ลดลงจากปีก่อนหน้านั้นร้อยละ 1.08 เนื่องจากในช่วงเดือนพฤศจิกายนของปีนั้น อ.หาดใหญ่ ประสบอุทกภัยร้ายแรง จึงส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวใน อ.หาดใหญ่ และใน จ.สงขลา อ.หาดใหญ่ มีจำนวนสถานพักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 96 แห่ง มีจำนวนห้องพัก 9,174 ห้อง มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 47.7 มีวันพักเฉลี่ย 2.14 วัน/คน และมี ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 2,946 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 12,981 ล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2544 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนในพื้นที่จำนวน 2,298,997 คน มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 51.4 มีวันพักเฉลี่ย 2.14 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 2,990 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 13,800 ล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2545 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนในพื้นที่จำนวน 2,348,330 คน ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 2.15 มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 52.76 มีวันพักเฉลี่ย

2.16 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 3,024 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 14,350 ล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่ จำนวน 2,339,888 คน มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 52.21 มีวันพักเฉลี่ย 2.15 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 3,012 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 14,210 ล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่ (ข้อมูลระหว่างเดือน มกราคม - มีนาคม) ทั้งสิ้นจำนวน 513,488 คน มีจำนวนสถานพักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 101 แห่ง มีจำนวนห้องพัก 9,322 ห้อง มีวันพักเฉลี่ย 2.62 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 3,168 บาท มีรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งสิ้น 4,108 ล้านบาท

(2) สถิติการท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดขนาดเล็ก ยังขาดความพร้อมทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเช่น ที่พัก ทำให้พัทลุงเป็นเมืองผ่านไปยังจังหวัดอื่นในลักษณะไปเช้า-เย็นกลับ

ในปี พ.ศ. 2544 จังหวัดพัทลุงมีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 336,661 คน มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 43.40 มีวันพักเฉลี่ย 1.71 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 608 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 282 ล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2545 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 320,439 คน ลดลงจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 4.82 เมื่อพิจารณาในส่วนของสถานที่พักแรม พบว่ามีจำนวนสถานพักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 3 แห่ง มีจำนวนห้องพัก 270 ห้อง มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 32.81 มีวันพักเฉลี่ย 1.86 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 600 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 274 ล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่ จำนวน 362,713 คน มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 41.01 มีวันพักเฉลี่ย 1.77 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 651.90 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 341 ล้านบาท

(3) สถิติการท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแหล่งท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง (อ.หัวไทร อ.ชะอวด) อยู่ใน จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม อุทยานแห่งชาติ และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยว

ในปี พ.ศ. 2543 จ.นครศรีธรรมราช มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 793,568 คน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้านั้น ร้อยละ 0.27 เมื่อพิจารณาในส่วนของสถานที่พักแรม มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 39 มีวันพักเฉลี่ย 1.96 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 1,335 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,797 ล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2544 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 812,301 คน มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 39.51 มีวันพักเฉลี่ย 1.98 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 1,336 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,892 ล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2545 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 847,073 คน เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 4.28 เมื่อพิจารณาในส่วน of สถานที่พักแรม พบว่ามีจำนวนสถานที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 13 แห่ง มีจำนวนห้องพัก 1,278 ห้อง มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 44.48 มีวันพักเฉลี่ย 2.03 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 1,314 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,976 ล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่ จำนวน 1,021,955 คน มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 44.79 มีวันพักเฉลี่ย 1.99 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 1,322 บาท มีรายได้รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 2,414 ล้านบาท

จากข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวภาพรวมในระดับจังหวัด (ตารางที่ 2.19) และในแหล่งท่องเที่ยวหลักบางแห่งในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ตารางที่ 2.20) พบว่ามีแนวโน้มนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและพักแรมเพิ่มขึ้น ส่งผลดีในการกระตุ้นสถานะทางเศรษฐกิจและรายได้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในบางพื้นที่จะมีการกระจุกตัวของรายได้ได้อย่างเห็นได้ชัด เช่น ในเขต อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา การวางแผนและวางแผนแนวทางเพื่อกระจายรายได้ลงไปในระดับท้องถิ่นจึงถือเป็นประเด็นสำคัญที่ควรนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนโดยรอบพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ตารางที่ 2.19 สถิติจำนวนผู้มาเยี่ยมเยียนและรายได้จากการท่องเที่ยวในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จังหวัด	ประมาณการสถิติการท่องเที่ยว							
	2543		2544		2545		2546	
	จำนวนผู้มาเยี่ยมเยียน (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	จำนวนผู้มาเยี่ยมเยียน (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	จำนวนผู้มาเยี่ยมเยียน (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	จำนวนผู้มาเยี่ยมเยียน (คน)	รายได้ (ล้านบาท)
สงขลา	2,200,902	12,981	2,298,997	13,800	2,348,330	14,350	2,339,888	14,210
พัทลุง	NA	NA	336,661	282	320,439	274	362,713	341
นครศรีธรรมราช	793,568	1,797	812,301	1,892	847,073	1,976	1,021,955	2,414

ที่มา: ฐานข้อมูล กองวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2547

ตารางที่ 2.20 สถิติการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	จำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละปี				เฉลี่ย/คน/วัน
		2543	2544	2545	2546	
1	เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ	135,389	147,785	140,252	137,957	45
2	อุทยานนกน้ำทะเลน้อย		201,415	165,582	111,482	664
3	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยชัน			278,095	275,210	1,887
4	อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า		32,552	30,631	38,122	167

ที่มา: จากการสำรวจ/รวบรวมข้อมูลภาคสนาม ในการศึกษาครั้งนี้

2.3.2 แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความหลากหลาย และกระจายตัวครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช จากการสำรวจ สามารถจัดแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

(1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีจำนวนรวมอย่างน้อย 79 แห่ง จำแนกออกได้เป็น กลุ่มย่อยตามลักษณะของสถานที่ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ เกาะ จำนวน 54 แห่ง และถ้ำ จำนวน 25 แห่ง

(2) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีจำนวนรวมอย่างน้อย 133 แห่ง ได้แก่ ศาสนสถาน จำนวน 76 แห่ง เมืองและชุมชนโบราณ ที่มีจุดเด่นสำคัญ เช่น เจดีย์ วัด ถ้ำโบราณ เป็นต้น จำนวน 22 แห่ง และโบราณสถานอื่นๆ จำนวน 35 แห่ง

2.3.3 ศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวหลักบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาได้ประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม โดยในการประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีประเด็นหลักที่ใช้ในการพิจารณา (อรสา, 2547) ได้แก่

- 1) สิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว
- 2) คุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว
- 3) การบริหารจัดการ
- 4) ความพร้อมในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรอื่นๆ
- 6) ความสะดวกและการบริการด้านการท่องเที่ยว

แต่ละประเด็นถูกนำมาพิจารณาคะแนนศักยภาพของทั้งพื้นที่ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ประเมินได้ตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไปถือว่าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง (H_p) แหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าคะแนนอยู่ระหว่างร้อยละ 40-59 ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง (M_p) และแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 40 ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ (L_p) ตามลำดับ

ขณะเดียวกัน ในการศึกษาและประเมินความเสี่ยงต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้พิจารณาถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในพื้นที่และความเสี่ยงที่อาจเกิดตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งมีประเด็นหลักที่ใช้ในการพิจารณาได้แก่

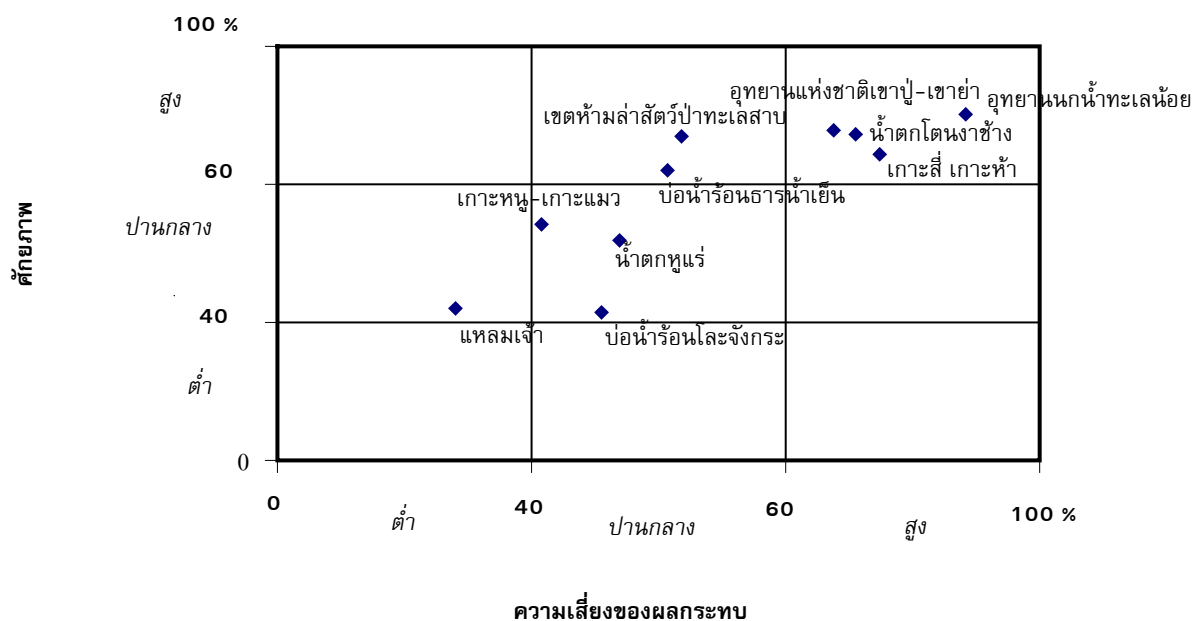
- ความเสี่ยงต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม
- ความเปราะบางของแหล่งท่องเที่ยว
- ความเสี่ยงต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่น

แต่ละประเด็นถูกนำมาพิจารณาค่าคะแนนความเสี่ยงต่อผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ประเมินได้ตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไปถือว่าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีความเสี่ยงสูง (H_r) แหล่งท่องเที่ยวที่มีคะแนนอยู่ระหว่างร้อยละ 40-59 ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีความเสี่ยงปานกลาง (M_r) และแหล่งท่องเที่ยวที่มีคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 40 ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีความเสี่ยงต่ำ (L_r) ตามลำดับ

การวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับและการประเมินความเสี่ยงผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ และเกาะในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญตามระดับศักยภาพและความเสี่ยงของผลกระทบได้ (รูปที่ 2.24) ดังนี้

(1) กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงสูง มีจำนวน 5 แหล่ง ได้แก่ หาดสมิหลา น้ำตกโตนงาช้าง เกาะสี่ เกาะห้า อุทยานนกน้ำทะเลน้อย และอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้มีความโดดเด่นด้านคุณค่าและความสำคัญทางด้านระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ จึงมีความเปราะบางและอ่อนไหว (มีความเสี่ยงสูง) ต่อการถูกรุกทำลายจากกิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ง่าย

(2) กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงปานกลาง มีจำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ เกาะยอ สะพานติณสูลานนท์ สวนสัตว์สงขลา เกาะใหญ่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ น้ำตกโตนปลิว อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง หาดแสนสุขลำปำ และบ่อน้ำร้อนธารน้ำเย็น แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ค่อนข้างชัดเจน การคมนาคมสะดวก และมีโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวได้

รูปที่ 2.24 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภท ภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ และเกาะ

(3) กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงปานกลาง มีจำนวน 24 แหล่ง ได้แก่

เขาดังกวน หาดแก้วแสง แหลมสนอ่อน หาดทรายแก้ว หาดม่วงงาม หาดมหาราช แหลมโพธิ์
สวนสาธารณะหาดใหญ่ ป่าผาดำ เขากทะเล ลู เกาะหมาก บ้านเขาชัน บ้านอ่าวท่ายาง
น้ำตกตะโหนด (น้ำตกหม่อมจุ้ย) น้ำตกหูแร่ แก่งหูแร่ น้ำตกบ้านไร่เหนือ น้ำตกนกรำ น้ำตก
ไพรวัลย์ น้ำตกมโนราห์ น้ำตกลาดเตย น้ำตกเขาชัน น้ำตกเขาคราม และน้ำตกบ้านโดน
แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวรองในพื้นที่
ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีโอกาสและแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ลุ่มน้ำ
ทะเลสาบสงขลาได้

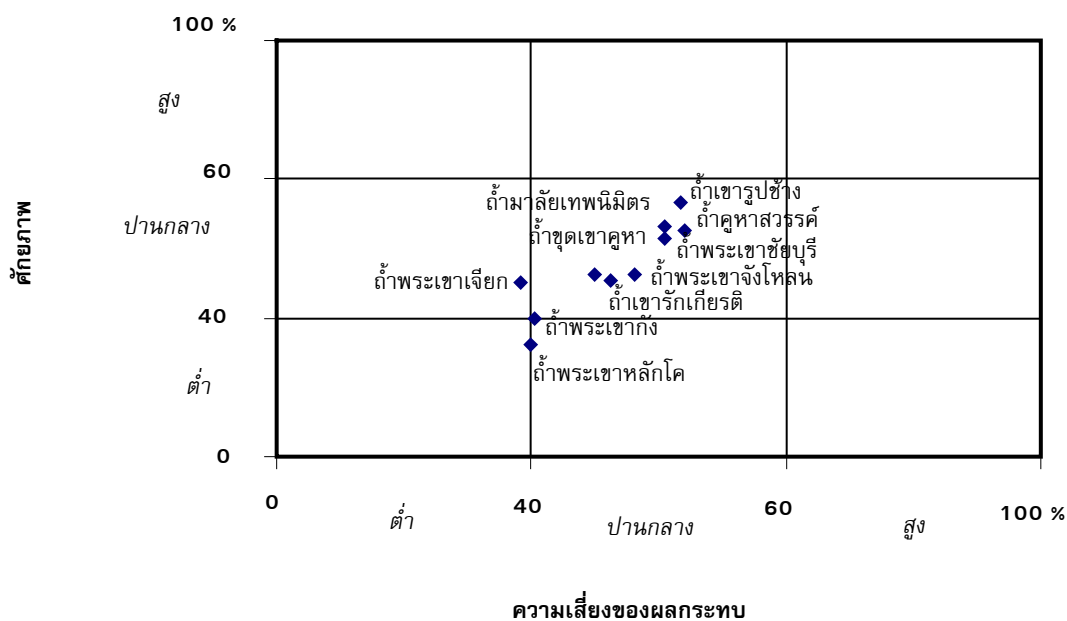
(4) **กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงต่ำ** มีจำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ เกาะหนู - เกาะแมว เขาแก้วเลี้ยง สวนป่าเปรม สวนสมุนไพรร อ่าวทุ่งบัว แหลมควายราบ อ่างเก็บน้ำสะเดา อ่างเก็บน้ำชลประทานท่าเขียด และแหลมจองถนน กลุ่มนี้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ เช่นเดียวกับกลุ่มที่ 3 เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพธรรมชาติมาก การรुक้าทำลายจากกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงอยู่ในระดับต่ำ

(5) กลุ่มศักยภาพต่ำและความเสี่ยงปานกลาง มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ แห่ง
น้ำทะเลพังพระ และบ่อน้ำร้อนโละจังกระ

(6) **กลุ่มศักยภาพต่ำและความเสี่ยงต่ำ** มีจำนวน 5 แหล่ง ได้แก่ เขาน้อย แหลมเจ้า
แหลมหาด แหลมคลา และแหลมยาง

การวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับและการประเมินความเสี่ยงผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทถ้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา สามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญตามระดับศักยภาพและความเสี่ยงของผลกระทบได้ (รูปที่ 2.25) ดังนี้

- (1) **กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 1 แหล่ง คือ ถ้ำเขารูปช้าง
- (2) **กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 10 แหล่ง ได้แก่ ถ้ำชุดเขาคูหา ถ้ำเขารักเกียรติ ถ้ำพระเจ้าจันโหล่น ถ้ำคูหาสวรรค์ ถ้ำพระเจ้าชัยบุรี ถ้ำมัจฉา ถ้ำมัลลย์เทพนิมิตร์ ถ้ำฉัตรพันต์เข้อ้อ ถ้ำเขาหัวช้าง และถ้ำพระเจ้าชัยสน
- (3) **กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงต่ำ** มีจำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ ถ้ำพระเจ้าเจียก และถ้ำพุทธโคดม
- (4) **กลุ่มศักยภาพต่ำและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 4 แหล่ง ได้แก่ ถ้ำพระเขากลาง ถ้ำพระเจ้าพังอัฐ ถ้ำควายเขาชัยสน และถ้ำล่องลมเขาชัยสน
- (5) **กลุ่มศักยภาพต่ำและความเสี่ยงต่ำ** มีจำนวน 4 แหล่ง ได้แก่ ถ้ำพระเขากัง ถ้ำพระเขาลักโค ถ้ำเขาโต๊ะบุญ และถ้ำแมวขาว

รูปที่ 2.25 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำ

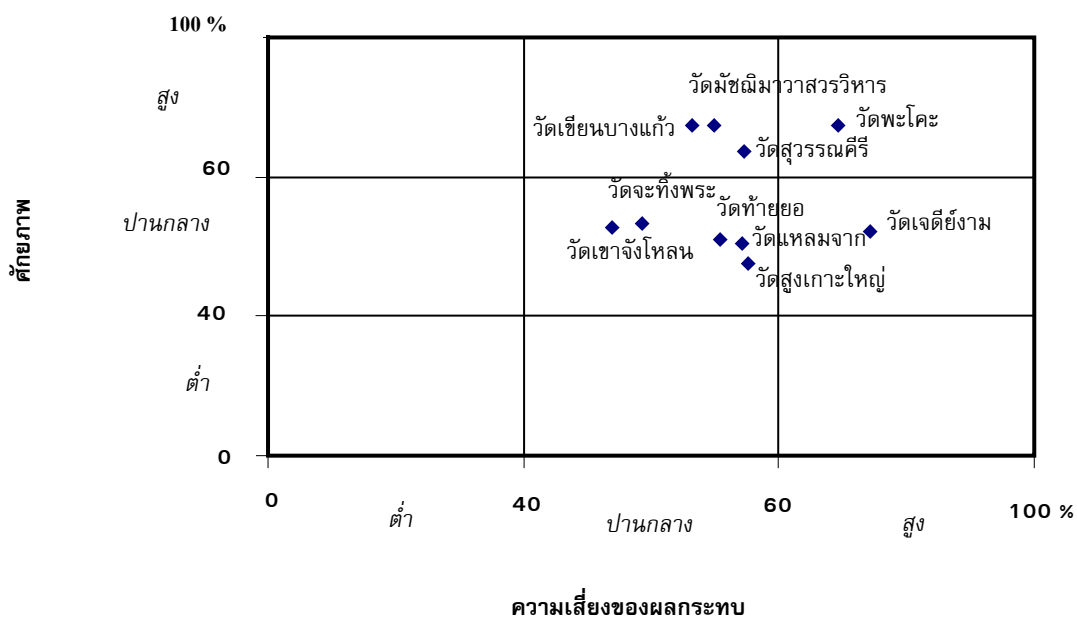
ผลการวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับและการประเมินความเสี่ยง ผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมประเภทศาสนสถานในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญตามระดับศักยภาพและความเสี่ยงของผลกระทบได้ (รูปที่ 2.26) ดังนี้

(1) **กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงสูง** มีจำนวน 2 แหล่ง คือ วัดสุวรรณคีรีและวัดพะโคะ

(2) **กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ วัดมณีมาวาสวรวิหาร วัดโคกสมาณคุณ และวัดเขียนบางแก้ว

(3) **กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงสูง** มีจำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ วัดแหลมจาก วัดสูงเกาะใหญ่ และวัดเจดีย์งาม

(4) **กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 7 แหล่ง ได้แก่ วัดท้ายยอ วัดจะทิ้งพระ วัดคลองเปล วัดเขาจิ้งโหล่น วัดควนปรัง วัดป่าลิไลยก์ และวัดวัง

รูปที่ 2.26 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม ประเภทศาสนสถาน

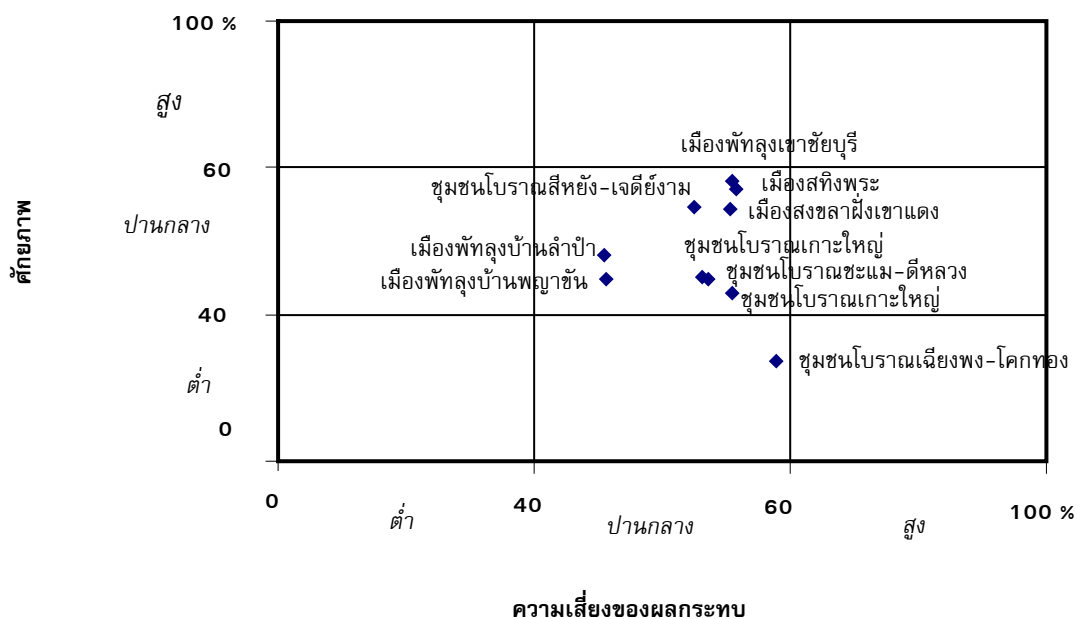
ผลการวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพและขีดความสามารถ ในการรองรับและการ ประเมินความเสี่ยงผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม ประเภท ชุมชนโบราณในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญ ตามระดับศักยภาพและความเสี่ยงของผลกระทบได้ (รูปที่ 2.27) ดังนี้

(1) **กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 2 แหล่ง คือ เมืองสทิง-พระ และเมืองพัทลุงเขาชัยบุรี

(2) **กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 11 แหล่ง ได้แก่ เมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน เมืองสงขลาฝั่งเขาแดง ชุมชนโบราณเกาะใหญ่ ชุมชนโบราณเขาพะโคะเขาควหา ชุมชนโบราณชะแม-ดีหลวง เมืองโบราณโคกเมือง ชุมชนโบราณ สี่หยัง-เจดีย์งาม เมืองพัทลุงบ้านควนแร่ เมืองพัทลุง บ้านพญาขัน และ เมืองพัทลุงบ้านลำปำ

(3) **กลุ่มศักยภาพต่ำและความเสี่ยงสูง** มีจำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ ชุมชนโบราณบ้าน เจริญพง-โคกทอง เมืองพระรถ และเมืองพัทลุงบ้านศาลาไต่ะวัค

(4) **กลุ่มศักยภาพต่ำและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 6 แหล่ง ได้แก่ ชุมชน โบราณสทิงหม้อ-ปะโอ เมืองพังยาง ชุมชนโบราณโคกเมือง เมืองพัทลุงบ้านม่วง ชุมชนโบราณ บ้านควนถบควนสาร และชุมชนโบราณบ้านพระเกิด

รูปที่ 2.27 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม ประเภทชุมชนโบราณ

ผลการวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพและขีดความสามารถ ในการรองรับและการ ประเมินความเสี่ยงผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมประเภทอื่นๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญตามระดับ ศักยภาพและความเสี่ยงของผลกระทบได้ (รูปที่ 2.28) ดังนี้

(1) **กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 1 แหล่ง คือ พิพิธภัณฑ์ สถานแห่งชาติสงขลา

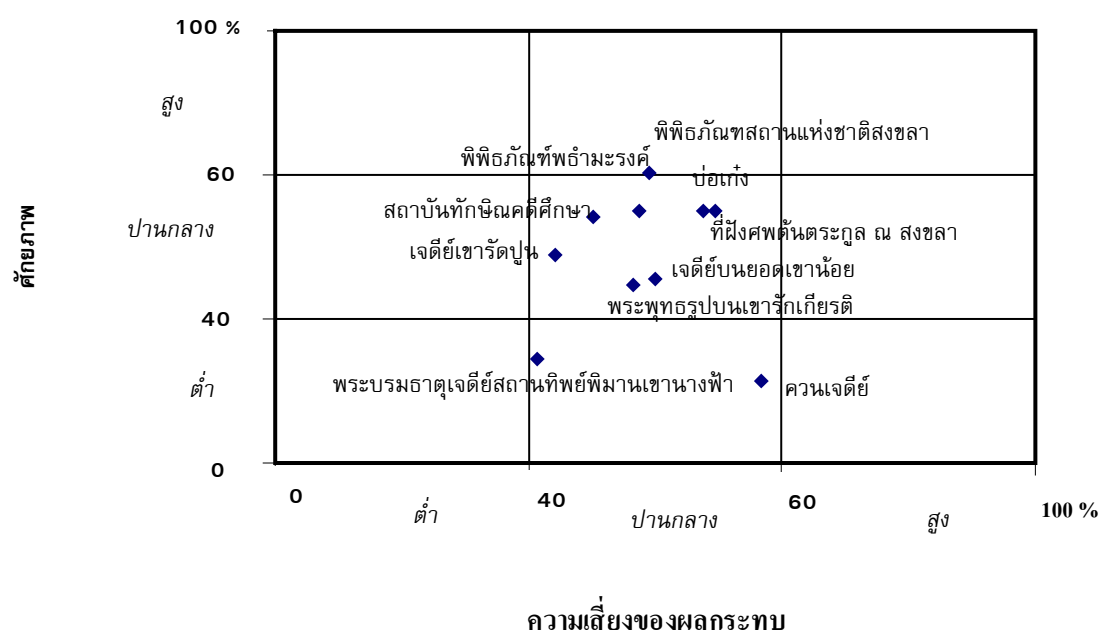
(2) **กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 17 แหล่ง ได้แก่ เจดีย์บนยอดเขาเก้าแสง ป้อมปืนปากน้ำแหลมทราย พระเจดีย์หลวงบนยอดเขาดังกวน พิพิธภัณฑ์พืชมะรังค์ ศาลหลักเมือง ศาลาครุฑจารึก สถาบันทักษิณคดีศึกษา เจดีย์บนยอดเขาน้อย เจดีย์ 2 องค์บนยอดเขาค่ายม่วง บ่อเก้ง ที่ฝังศพตันตระกุล ณ สงขลา ที่ฝังศพพระยาแขก ศาลาหลบเสือ พระพุทธรูปเขาพระ พระพุทธรูปบนเขารักเกียรติ เจดีย์เขากทะเล และเจดีย์ ถ้ำมัลลย์

(3) **กลุ่มศักยภาพปานกลาง และความเสี่ยงต่ำ** มีจำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ เจดีย์ บรรจุพระบรมธาตุวัดชัยมงคล และเจดีย์เขารัดปูน

(4) **กลุ่มศักยภาพต่ำและความเสี่ยงสูง** มีจำนวน 1 แหล่ง คือ ควนเจดีย์

(5) **กลุ่มศักยภาพต่ำและความเสี่ยงปานกลาง** มีจำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ เจดีย์ เขารูปช้าง ป้อมเมือง กำแพงเมืองเก่า คูเมือง ป้อมพระยาแขก บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์วัดแหลมบ่อ ท่อ โคกเมือง โคกเมืองเก่า และหลักเมืองเก่า

(6) **ศักยภาพต่ำและความเสี่ยงต่ำ** มีจำนวน 5 แหล่ง ได้แก่ เจดีย์บนยอดเขาภูเจดีย์เขาแดง พระบรมธาตุเจดีย์สถานทิพย์พิมานเขานางฟ้า โคกพระคูลา และโคกพระสองพี่น้อง

รูปที่ 2.28 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมประเภทอื่นๆ

โดยสรุป คณะผู้ศึกษาได้ทำการประเมินสภาพของตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังนี้

- (1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน 75 แหล่ง จำแนกเป็น
 - แหล่งท่องเที่ยวประเภท ภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ และเกาะ จำนวน 54 แหล่ง
 - แหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ จำนวน 21 แหล่ง
- (2) แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม จำนวน 72 แหล่ง จำแนกเป็น
 - แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมประเภทศาสนสถาน จำนวน 15 แหล่ง
 - แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมประเภทชุมชนโบราณ จำนวน 22 แหล่ง
 - แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมประเภทอื่นๆ จำนวน 35 แหล่ง

สรุปการจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการประเมินในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ (ตารางที่ 2.21) ดังนี้

(1) แหล่งท่องเที่ยวหลัก

- ทางธรรมชาติ จำนวน 15 แหล่ง
- ทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม จำนวน 8 แหล่ง

(2) แหล่งท่องเที่ยวรอง

- ทางธรรมชาติ จำนวน 45 แหล่ง
- ทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม จำนวน 40 แหล่ง

(3) แหล่งท่องเที่ยวระดับพื้นที่

- ทางธรรมชาติ จำนวน 15 แหล่ง
- ทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม จำนวน 24 แหล่ง

ตารางที่ 2.21 การจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	แหล่งท่องเที่ยว		แหล่งท่องเที่ยว		แหล่งท่องเที่ยว		รวม
	หลัก		รอง		ระดับพื้นที่		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ทางธรรมชาติ	15	20	45	60	15	20	75
ทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม	8	11	40	56	24	33	72
รวม	23	16	85	58	39	26	147

แหล่งท่องเที่ยวที่ควรได้รับความเอาใจใส่ และมีมาตรการการบริหารจัดการเป็นพิเศษ หากจะมีการส่งเสริมให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง และความเลื่องชื่อ เช่น หาดสมิหลา น้ำตกโดนงาช้าง เกาะสี่ เกาะห้า อุทยานนกน้ำทะเลน้อย อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า วัดสุวรรณคีรี วัดพะโคะ

2.3.4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

คณะผู้ศึกษาได้วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งคุกคาม (SWOT: Strength – Weakness – Opportunity – Threat) ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างโอกาสจากรูปแบบและประเภทของการท่องเที่ยว ตามกลุ่มและตามระดับศักยภาพ/ขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการในการส่งเสริมและการวางกรอบการพัฒนา ร่วมกับประชาชนและชุมชนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้สามารถ

- กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายใต้รูปแบบและประเภทของการท่องเที่ยว สร้าง/เปิด โอกาสในการกำหนดและวางแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

- คาดการณ์แนวโน้มการขยายตัวของการท่องเที่ยว ตามกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยว และวิเคราะห์ถึงรายได้ที่จะเกิดขึ้น ทั้งในมิติของลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว และในมิติของการดำเนินงาน/การขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- กำหนดทิศทางและแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ในเชิงบูรณาการของพื้นที่ท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่จะบ่งบอกถึงมาตรการในการควบคุม และลดความเสี่ยงของผลกระทบเพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนเกิดหลักปฏิบัติร่วมกันทั้งในส่วนของนักท่องเที่ยว หน่วยงาน/องค์กรดำเนินงานในระดับต่างๆ และประชาชน/ชุมชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดการขยายผลอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้างโอกาสและรายได้ โดยเฉพาะเครือข่ายความร่วมมือในระดับท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากการ ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งในส่วนข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ข้อมูลการดำเนินงาน/แผนการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในระดับต่างๆ และข้อมูลจากการมีส่วนร่วมในเวทีชาวบ้าน ทางคณะผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ SWOT เบื้องต้นเพื่อหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งคุกคาม ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งนี้ เพื่อสร้างกรอบ และเพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสม กับสภาพพื้นที่ ตลอดจนสามารถกำหนดแนวทางการจัดการและการวางแผนงานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างเป็นระบบในเชิงบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด

- **จุดแข็ง**

- แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ และทางด้านโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม

- พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพ/ จุดขายที่แตกต่างกันในการดึงดูดกลุ่ม/ประเภทของนักท่องเที่ยว

- มีผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง

- พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชน ที่ควรค่าแก่การศึกษา

- มีองค์กร หน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีความรู้ความสามารถในการร่วมมือพัฒนาและส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยว

- แหล่งท่องเที่ยวบางส่วนมีสำนักงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดูแลและรับผิดชอบ

- มีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

- มีการวางระบบการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- มีการกำหนดแนวเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่
- มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

• จุดอ่อน

- แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ขาดการดูแลและบำรุงรักษา ทำให้คุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวลดลง
- แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในบางพื้นที่เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- การมองข้ามศักยภาพของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว และการขาดการนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้/การพัฒนาทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน
- การขาดแรงจูงใจในการสร้างโอกาส และทางเลือกในการบริหารจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น
- การขาดจิตสำนึกและรากฐานแนวความคิดในการพัฒนา
- การขาดการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ
- การขาดการวางรากฐานและการกำหนดแนวทางการพัฒนา
- การขาดเครือข่ายความร่วมมือ/ความเชื่อมโยงในระดับท้องถิ่น องค์กร หน่วยงานภาครัฐและเอกชน
- การขาดงบประมาณ การสนับสนุน การทำงานด้านการท่องเที่ยว ทั้งในระดับท้องถิ่น องค์กร หน่วยงานภาครัฐและเอกชน
- การกระจุกตัวของรายได้เฉพาะกลุ่ม

• โอกาส

- มีความสมบูรณ์ของศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในมุมมองของการวางแผนพัฒนา
- ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นมีคุณค่าในการส่งเสริมให้มีการศึกษาและเรียนรู้
- ชุมชนในบางพื้นที่มีความกระตือรือร้นในการสร้างโอกาสและทางเลือกจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมีความสนใจแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม
- รูปแบบ/ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวในบางพื้นที่ สามารถพัฒนาเป็นต้นแบบของการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติและทางศิลปวัฒนธรรม ในมิติของการดำเนินงานโดยชุมชน

- มีนโยบายของรัฐบาลที่เล็งเห็นถึงความสำคัญในการวางแผนงานด้านการส่งเสริม และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

• สิ่งคุกคาม

- รัฐบาลเน้นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ในระดับท้องถิ่น
- จัดสำนึกในคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ
- การสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับท้องถิ่นมีน้อย ขาดความสนใจ และไม่ต่อเนื่อง
- การวางแผนทางการพัฒนาและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมไม่เป็นระบบและไม่มีประสิทธิภาพ
- การบังคับใช้กฎหมายในการจัดการทรัพยากร/การบุกรุกที่ดิน/การแก้ปัญหาความขัดแย้งในบางพื้นที่ไม่เป็นผลในทางปฏิบัติ
- ขาดงบประมาณในการพัฒนาและดำเนินการด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

โอกาสและแนวโน้มต่อการขยายตัวและการส่งเสริมอาชีพ เพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว

(1) การส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว พิจารณาจากการวิเคราะห์ SWOT ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่าหากมีการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ จะเกิดผลดีต่อการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจในภาพรวม เนื่องจากบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีความพร้อมและมีศักยภาพที่ชัดเจน ที่จะก่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน โดยเฉพาะการประกอบอาชีพของชุมชนโดยรอบทะเลสาบสงขลา กล่าวโดยทั่วไปแล้ว การประกอบอาชีพของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีลักษณะแบบผสมกันระหว่างการเกษตร การประมง และอุตสาหกรรมในครัวเรือน การเกษตรที่สำคัญคือการทำสวนผลไม้และสวนยางพารา การประมง และการเลี้ยงปลาในกระชัง สำหรับอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปของชุมชนคือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากอาหารทะเล และผลิตภัณฑ์พื้นบ้านต่างๆ เป็นต้น

การประกอบอาชีพทางการเกษตรที่สามารถนำมาพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบได้นั้น เช่น ในพื้นที่ ต.เกาะยอ อ.เมือง จ.สงขลา จัดเป็นพื้นที่ที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการทำสวนผลไม้ และการทำสวนสมรม ซึ่งผลผลิตส่วนใหญ่ที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้แก่ ทุเรียน จำปาตะ ขนุน ลองกอง และเงาะ เป็นต้น นอกจากนี้ บริเวณพื้นที่ราบลุ่มของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในปัจจุบันมีการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรเพื่อการค้าเพิ่มจำนวนมากขึ้นเช่น การปลูกผักสวนครัว ผักปลอดสารพิษ เป็นต้น

การประกอบอาชีพทางการเกษตรอื่นๆ เช่น อาชีพการทำนาในปัจจุบันเริ่มลดลงในบางพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากมีอาชีพและธุรกิจอื่นที่สร้างรายได้ดีกว่าการประกอบอาชีพทางการเกษตรแบบดั้งเดิม เช่น ธุรกิจการทำนากุ้ง ซึ่งในปัจจุบันนับว่าเป็นอาชีพที่มีการกระจายตัวเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วและเป็นปัญหาสำคัญในการสร้างมลภาวะต่อสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ และต่อสภาพภูมิทัศน์ในมุมมองของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างเต็มรูปแบบ ในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลาย เช่น การเที่ยวชมสวนผัก สวนผลไม้ เกษตรกรรม เกษตรแบบผสมผสาน การเยี่ยมชมเกษตรปลอดสารพิษ การประมง พื้นบ้าน เป็นต้น เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น และหากมีการพัฒนาโดยมีการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรเพื่อดำเนินงาน จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้

(2) แนวโน้มการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การวางแผนงานด้านการส่งเสริมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในแผนการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นั้น เป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งคือการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างงาน พัฒนาอาชีพ ส่งเสริมรายได้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถยกระดับเศรษฐกิจในภาพรวมของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้มีแนวโน้มดีขึ้น

สภาวะมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เกิดจากการลงทุนในด้านธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ การค้าและการบริการที่มีการกระจุกตัวอยู่ในบางพื้นที่ เช่น ในพื้นที่ อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา การกระจุกตัวของรายได้ดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นผลจากสภาพพื้นที่ที่เอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางทางการค้าของภาคใต้ ตลอดจนมีการดำเนินงานในการวางแผนงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และมีการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดในเชิงรุกที่สามารถรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวได้หลากหลายประเภท และสนองตอบต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

โดยภาพรวม มูลค่าทางด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งจากการประมาณสถานการณ์ของรายได้พบว่า 80% มีการกระจายตัวอยู่ในธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร การบริการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง และการจ้างงานในลักษณะต่างๆ เช่น ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจนำเที่ยว เป็นต้น

แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นทางด้านเศรษฐกิจจากการพัฒนาการท่องเที่ยว แม้จะส่งผลดีต่อพื้นที่ในภาพรวม แต่ในทางกลับกันอาจก่อให้เกิดผลกระทบได้ในระยะยาว ทางคณะผู้ศึกษาจึงได้ทำการประเมินสถานการณ์ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเสนอแนะประเด็นที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

- **การซื้อขายที่ดิน** ปัจจุบัน บริเวณพื้นที่โดยรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเริ่มมีการลงทุนจากนักลงทุนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ โดยเข้ามาประกอบธุรกิจในรูปแบบต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านกรรมสิทธิ์ที่ดิน อาจส่งผลให้เกิดปัญหาการอพยพย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพ ด้านเศรษฐกิจสังคมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่น ทั้งอาจก่อให้เกิดการสูญหายทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม นอกจากนี้ อาจก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกเข้ามาใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยว และปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่ทวีความรุนแรงมากกว่าในปัจจุบัน

- **ผลต่อมาตรฐานการครองชีพและการบริโภค** การเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลกระทบในอนาคตต่อประชาชนท้องถิ่นคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวจะทำให้สินค้าบางอย่างมีราคาสูงขึ้นตามความต้องการที่เพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเป็นผู้ต้องการคุณภาพและมาตรฐานของสินค้า และการบริการสูงกว่ามาตรฐานของคนในท้องถิ่น ซึ่งอาจทำให้ประชาชนกลุ่มที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมีการเก็งกำไรจากการขายสินค้าและบริการ ส่งผลให้มาตรฐานการครองชีพของท้องถิ่นสูงขึ้น ตลอดจนเกิดพฤติกรรมและค่านิยมในการเลียนแบบการบริโภคจากนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ หากมีการรับวัฒนธรรมและค่านิยมดังกล่าวเข้ามาจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นได้

- **ผลต่อการกระจายรายได้** การพัฒนาการท่องเที่ยวจะทำให้ประชาชนกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการบริการนักท่องเที่ยวมีรายได้สูงขึ้นในอัตราที่เร็วกว่าประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ ดังนั้น การวางแผนทางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาในด้านอื่นๆ

- **ผลต่อการแข่งขันทางธุรกิจและการจ้างแรงงาน** การพัฒนาการท่องเที่ยวจะทำให้ธุรกิจและการจ้างแรงงานใหม่ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาการแข่งขันและการเอารัดเอาเปรียบในทางธุรกิจ นอกจากนั้น ยังอาจส่งผลให้เกิดการผูกขาดทางธุรกิจ ผู้ประกอบการในระดับล่างไม่มีอำนาจต่อรอง เกิดการกีดกันทางการค้าและการบริการด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น จึงควรมีการจัดระบบการดำเนินงานและการกำหนดขอบเขตด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

2.3.5 แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติซึ่งส่วนมากเป็นพื้นที่อนุรักษ์ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแนวโน้มขยายตัว ทั้งจำนวนแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น อย่างไรก็ตาม ความตระหนักถึงคุณค่าและความยั่งยืนของระบบนิเวศ ความเป็นประวัติศาสตร์ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณี ยังอยู่ในระดับต่ำ แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้องยังไม่รับรู้กันอย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยทำให้สภาพธรรมชาติ สภาพ

ความเป็นประวัติศาสตร์ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณี เลื่อมโทรม เช่น ระบบนิเวศถูกทำลาย และความหลากหลายทางชีวภาพลดลง โบราณสถานถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่เหมาะสมไม่สอดคล้องกับสภาพเดิม และวิถีชีวิตของชุมชนที่เปลี่ยนแปลง ความเป็นเอกลักษณ์สูญหายไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง ที่มีศักยภาพสูง และศักยภาพปานกลาง แต่มีความเสี่ยงต่อผลกระทบสูง นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในพื้นที่อนุรักษ์ ยังอาจเกิดความขัดแย้งกับกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของพื้นที่อนุรักษ์ด้วย

(1) **แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ** แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นไปยังประเด็นต่างๆ ดังนี้

(ก) **การบำรุงดูแลรักษา** ป้องกันและลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้คงความสวยงามและคุณค่าทางธรรมชาติ ทั้งนี้ แนวทางการบริหารจัดการควรให้ความสำคัญกับ

- การจำแนกแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์และจัดวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวตามสภาพทางธรรมชาติของแต่ละแห่ง ซึ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะประกอบด้วย ป่าเขาน้ำตก ถ้ำ ทะเลสาบ ชายทะเล เกาะ อ่าว ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำต่างๆ
- การจัดรูปแบบการท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ถ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง อาจต้องปรับให้สอดคล้องกับรูปแบบของกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ หลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ

- การสนับสนุนการประกอบการที่มีมาตรฐานถูกต้อง
- การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว
- การกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสมในพื้นที่อนุรักษ์ ยกเลิกและหลีกเลี่ยงการท่องเที่ยวในพื้นที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกกระทบ และพื้นที่ตัวได้ยาก และกำหนดเขตสำหรับการทำกิจกรรมอื่นๆ และสาธารณูปโภค

- การประชาสัมพันธ์ และจัดทำแนวปฏิบัติ (Code of conduct) แก่ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง ส่งเสริมการโฆษณาและการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องภายใต้ขอบเขตการพัฒนาที่ยั่งยืน

- การรักษาระเบียบข้อบังคับของพื้นที่อนุรักษ์ โดยใช้กฎหมายต่างๆ ควบคุมดูแล รักษาสภาพแวดล้อมอย่างเคร่งครัด เน้นการแนะนำ ตักเตือน และสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่กันไป

(ข) **การให้ความรู้** พัฒนาจิตสำนึกและความตระหนักต่อคุณค่าของแหล่งธรรมชาติ แก่ทั้งชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว

- การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่มาสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยว
- การบริการนำเที่ยว มีการเตรียมตัวนักท่องเที่ยวก่อนเข้าพื้นที่ เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม การเตรียมตัวในการเดินทาง การปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ
- พัฒนามัคคุเทศก์ในท้องถิ่นให้มีคุณภาพ เช่น มีมาตรฐานที่ยอมรับ มีจิตสำนึก มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่เป็นอย่างดี

(ค) **การมีส่วนร่วมและผลประโยชน์ต่อชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นตั้งอยู่**

- ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ ตั้งแต่ระดับการวางนโยบายท่องเที่ยวในแหล่งของตน ถึงระดับการลงมือปฏิบัติ
- ชุมชนได้ประโยชน์ทดแทนจากการที่ถูกจำกัดการใช้พื้นที่เพื่อประกอบอาชีพอื่น
- การบริหารจัดการให้รายได้จากการท่องเที่ยวกระจายสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง
- การละเว้นหรือชะลอการส่งเสริมการตลาดในพื้นที่ที่ยังไม่พร้อม ง่ายต่อการถูกระทบกระเทือนจากการท่องเที่ยว

(ง) **การจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างท้องถิ่น**

- การประสานงานการบริการการท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวแหล่งเดียวกัน หรือแหล่งที่เชื่อมโยงถึงกัน
- การสร้างความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน
- การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริการนำเที่ยว มาตรฐานการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะที่มีความเข้มงวดมากเป็นพิเศษ โดยให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และเน้นความสำคัญของทรัพยากรเหนือความต้องการส่วนบุคคล

(2) **แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม** จากลักษณะสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มน้ำ ทำให้พื้นที่ประวัติศาสตร์หลายแห่งมีความเกี่ยวเนื่องกัน โดยเฉพาะบริเวณที่เคยเป็นศูนย์กลางของเมืองและศูนย์กลางของ ชุมชนโบราณ ทำให้มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เพียงบางแห่งเท่านั้นที่ได้รับการฟื้นฟูบูรณะ และคงมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลงเหลืออยู่ อีกหลายแห่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม หรือไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลงเหลืออยู่เลย สภาพพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชน พื้นที่เกษตรกรรม และสถานที่ราชการ แนวทางในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวควร

ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของบริเวณเหล่านี้ในอดีต และความเป็นมาเกี่ยวเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในบางพื้นที่ที่ยังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลงเหลืออยู่บ้าง ก็ควรฟื้นฟูร่องรอยในอดีตให้ปรากฏขึ้นอีกครั้ง ในบริเวณที่มีการบูรณะปรับปรุงแล้วก็ควรดำเนินการให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพดั้งเดิม

แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ควรมุ่งเน้นไปยังประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

(1) การบำรุงดูแลรักษา ป้องกันและลดผลกระทบต่อนิเวศวิทยา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ชุมชนและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ให้คงความดั้งเดิม ความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และคุณค่าทางประวัติศาสตร์

- การจัดรูปแบบการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องตามสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- การกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ รวมทั้งพื้นที่เอกชน และเขตชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- การประชาสัมพันธ์ และจัดทำแนวทางการปฏิบัติ แก่ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง
- การรักษาระเบียบข้อบังคับ โดยใช้กฎหมายควบคุมดูแล รักษาสมบัติและสภาพแวดล้อมของแหล่งโบราณสถานอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่กันไป

(2) การให้ความรู้ พัฒนาจิตสำนึกและความตระหนักต่อคุณค่าของโบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต แก่ทั้งชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว

- มุ่งเน้นความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ การดำรงอยู่ของชาติพันธุ์ และความเป็นอัตลักษณ์
- การสร้างและปลูกจิตสำนึกให้รักและหวงแหน และร่วมใจกันอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมของชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม
- การนำเรื่องเล่า ตำนาน ของท้องถิ่นมาสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยว

(3) การมีส่วนร่วม และผลประโยชน์ต่อชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นตั้งอยู่

- การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ตั้งแต่ระดับการวางนโยบายท่องเที่ยวในแหล่งของตน ถึงระดับการลงมือปฏิบัติ
- การบริหารจัดการให้รายได้จากการท่องเที่ยวกระจายสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง
- การละเว้นหรือชะลอการส่งเสริมการตลาดในพื้นที่ที่ยังไม่พร้อม ที่วิถีชีวิตดั้งเดิมจะถูกกระทบกระเทือนจากการท่องเที่ยวได้ง่าย

2.3.6 การกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากข้อมูลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา การวิเคราะห์ประเมินความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในภาพรวม คณะผู้ศึกษาได้นำมาสร้างกรอบในการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวตามลำดับความสำคัญของศักยภาพและความเสี่ยงของผลกระทบดังนี้

(1) **กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว** แหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีลักษณะเด่นที่สามารถพัฒนาให้เป็นจุดขายทางการตลาดหลายประการ คือ

- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงดงามตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นหาดทราย (ชายฝั่งทะเลอ่าวไทย อ.ระโนด) น้ำทะเล ป่าเขา เกาะเล็กเกาะน้อย ห้วย หนอง คลอง บึง ที่มีระบบนิเวศและความงามตามธรรมชาติที่ควรอนุรักษ์ ภายในทะเลสาบสงขลา ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบ

- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสงบ ปลอดภัย และสะดวกสบาย
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงไว้ซึ่งประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเดินทาง และเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ใกล้เคียง

จากการพิจารณาลักษณะเด่นประการต่างๆ ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะที่ทำให้พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวพิเศษ แตกต่างกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งสามารถใช้เป็นจุดขายหลักคือ “เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงดงามตามธรรมชาติและยังคงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น” เห็นควรกำหนดกลยุทธ์ดังนี้

(ก) กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

- กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยวางแผนทางให้สอดคล้องกับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับและความเสี่ยงของผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่

- อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม อย่างสมดุลค่าและเป็นการพัฒนาเชิงอนุรักษ์และยั่งยืน

- วางแผนการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เช่น มีการกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว เขตสงวนเพื่อการศึกษาและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม เขตอนุรักษ์ฟื้นฟู เป็นต้น

- สนับสนุนการพัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสนอทางเลือกและสร้างโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- สนับสนุนโครงข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเกิดความเชื่อมโยงทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ปรับปรุงและจัดระเบียบแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพต่อไป

(ข) กลยุทธ์ในการบริการนักท่องเที่ยว โดยพิจารณาองค์ประกอบดังนี้

- จัดให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง อย่างเหมาะสมและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุด
- จัดระบบการเดินทาง การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกตามสมควร และให้เหมาะกับพื้นที่และประเภทของกิจกรรม โดยเน้นด้านความปลอดภัยและเตือนภัยสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นหลัก
- จัดให้มีศูนย์และสื่อเพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว
- สนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรในระดับท้องถิ่น เพื่อมาดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้ให้กับชุมชนและประชาชนท้องถิ่น

นอกจากนี้ การรู้จักกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายจะช่วยให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ในการบริการนักท่องเที่ยวได้ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแบ่งเป็น 2 กลุ่มสำคัญ คือ

- 1) นักท่องเที่ยวจากภายในประเทศ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยทั่วไป โดยเน้นกลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยทำงาน ซึ่งมีศักยภาพสูงในการท่องเที่ยว
- 2) นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ได้แก่
 - นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศทั่วไป โดยเน้นกลุ่มของนักท่องเที่ยวจากประเทศยุโรป เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ให้ความสนใจในธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมเป็นพิเศษ
 - นักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน คือ นักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ รวมทั้งจีนและไต้หวัน

(2) กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับโอกาสและสิ่งคุกคามในการพัฒนา การพิจารณาและวิเคราะห์ โอกาสและสิ่งคุกคามของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาในภาพรวมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ได้ คณะผู้ศึกษาเห็นว่าสิ่งคุกคามที่เกิดขึ้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เกิดจากประเด็นปัญหา

ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้น และประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลแยกตามลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

- ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ในทิศทางสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
- นโยบายของภาครัฐในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- นโยบายขององค์กรและหน่วยงานท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

(3) กลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการตลาด

- กำกับกับการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว

- สนับสนุนการตลาดในรูปแบบการประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- ส่งเสริมการตลาดในรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม โดยมีการพัฒนาทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาและกิจกรรมเชิงนิเวศ และเชิงวัฒนธรรม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการบริการการนำเที่ยว มาตรฐานในการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวเป็นประเด็นหลัก

- ส่งเสริมการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวภายใต้ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการใช้สื่อที่หลากหลายและมุ่งพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่

(4) กลยุทธ์ทางการตลาด

- วิเคราะห์ด้านตลาดการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานอกจากการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การวางแผนการตลาดและการประชาสัมพันธ์

(ก) เป้าหมายทางการตลาด

- ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น

- สร้างภาพลักษณ์ให้ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามทางธรรมชาติและคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนั้น บริเวณโดยรอบลุ่มน้ำยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังคงรักษาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นไว้ได้อย่างสมบูรณ์

(ข) จุดเด่นเพื่อส่งเสริมการขายทางการท่องเที่ยว

- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและทางระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ทางธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่นของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีวิถีชีวิตท้องถิ่นดั้งเดิมที่เรียบง่าย สงบ
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเข้าถึง
- นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงหลายแห่งได้ในคราวเดียวกัน
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสถานที่พักแรมรองรับนักท่องเที่ยวในหลายระดับ ได้มาตรฐานและมีความสะดวกในการเดินทาง

(ค) นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

- นักท่องเที่ยวภายในประเทศ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย
- นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั่วไป โดยเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพ เช่น นักท่องเที่ยวชาวยุโรป

• **การดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด** การดำเนินงานในการกำหนดกลยุทธ์ทางด้านตลาดการท่องเที่ยวเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายจำเป็นต้องใช้วิธีการกำหนดจากกลุ่มนักท่องเที่ยวและกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

(ก) กลุ่มของนักท่องเที่ยวท้องถิ่น หมายถึง นักท่องเที่ยวมาจากพื้นที่โดยรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ให้ทราบถึงแผนการพัฒนา การดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวต่างๆ อย่างทั่วถึง และทันต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมในการพัฒนา และเกิดการยอมรับให้ความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น นอกจากนี้ ชุมชนในท้องถิ่นยังช่วยสร้างความประทับใจให้เกิดแก่ผู้มาเยือน ซึ่งจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว

(ข) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศ ได้แก่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวรู้จักพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงดงามตามธรรมชาติและคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยอาจใช้สื่อการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานจะต้องวางแผนให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และลักษณะเด่นของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ใช้สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภายในและภายนอกประเทศ เป็นช่องทางสำคัญในการดำเนินงานโฆษณา

และประชาสัมพันธ์ ตลอดจนจัดกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว โดยจัดในลักษณะกิจกรรมประจำ เช่น เทศกาลต่างๆ ตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

(ค) **กลุ่มสื่อมวลชน** ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชนทุกแขนง โดยครอบคลุมสื่อมวลชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมโดยตรง ควรส่งเสริมให้สื่อมวลชนรู้จักพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความเข้าใจและรู้สึกที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจและความรู้สึกนี้ไปยังสื่อมวลชน โดยให้มีการส่งข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ตลอดจนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวพิเศษเพื่อแนะนำแหล่งท่องเที่ยว ให้กับสื่อมวลชนเพื่อสามารถนำไปถ่ายทอดได้ชัดเจนขึ้น

2.3.7 มาตรการในการควบคุมและลดความเสี่ยงของผลกระทบต่อระบบนิเวศ วิถีชีวิต ชุมชนวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การวางมาตรการจำเป็นจะต้องมีความสอดคล้องกับระดับความเสี่ยงของผลกระทบที่ได้จากการประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ท่องเที่ยว

จากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนของพื้นที่ท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คณะผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางในการกำหนดมาตรการควบคุมและลดความเสี่ยงของผลกระทบในภาพรวมในด้านต่างๆ โดยเสนอมาตรการแบ่งตามระดับผลกระทบดังนี้

(1) มาตรการเชิงรุก

- การบังคับใช้กฎหมายข้อบังคับอย่างเข้มงวด
- การประกาศให้พื้นที่ท่องเที่ยวที่เปราะบางเป็นเขตอนุรักษ์และฟื้นฟู
- การจัดตั้งระบบติดตามตรวจสอบคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- การกำหนดจำนวนและกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ ไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับของสภาพพื้นที่ทั้งพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม
- การจัดเก็บค่าเที่ยวชมในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม เพื่อมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อการฟื้นฟูและป้องกันความเสื่อมโทรมจากผลกระทบที่เกิดขึ้น

(2) มาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกัน

- กำหนดปัจจัยหรือดัชนีชี้วัดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นเพื่อการติดตามตรวจสอบ
- จัดตั้งระบบป้องกันภัยที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อการบริหารจัดการในพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ